

Т А Ц И Т: Г е р м а н и ј а*)

Во монографијата „Германија“, која е од етнографски карактер, римскиот историк Тацит (живеел во времето од 55 до 117 година во н. ера) дава идеализиран лик на старите Германци, со цел на разнежените и дегенерисани Римјани да им го прикаже природниот и идиличниот живот на еден физички и душевно запазен народ, кој уште живеел патријархален родовски живот. Монографијата на Тацит му служела на Енгелс кога го пишувал делото „Потеклото на семејството, приватната своина и државата“. И кај нас во минатото имало авторитети, кои наоѓаа допирни точки за животот на старите Словени во споменатата монографија на Тацит. Животот на Германците во монографијата на Тацит е почетна фаза на општествениот живот кај многу народи. Затоа подолу цитираме некои одбрани глави од таа монографија, кои можат да послужат како паралела за животот на Словените во старата татковина, па и понатаму во Средниот век по доселувањето на Балканот, а кај некои наши племиња со развиен родовски живот сè до најновото време.

Ги цитираме тие глави:

Глава 4:

Германскиот народ остана чист сличен само на себе. Затоа и сега Германците имаат ист изглед: пркосни, сини очи, руса коса, големо тело, способни само за напад. За работа и пешачење не се способни, а најтешко ја поднесуваат горештината и жедта. На студ и глад ги привикнала суровата клима и природата на земјата.

Глава 5:

Земјата нема секаде ист изглед. Главно сета е покриена или со непроодни шуми или со гнасни мочуришта. Краевите спрема Галија се

*) Во рубрикава Редакцијата ќе објавува и погодни текстови од делата на античните писатели. Таа се надева дека тоа ќе им користи на наставниците — историчари дотолку повеќе што античните извори не се преведени на македонски јазик, особено оние кои се од посебна важност при обработката на соодветниот наставен материјал.

повлажни, а краевите спрема Норик и Панонија поветровити. По природа земјата е доста родна, особено со овошје. И добиток има доста, но не е за углед. Неугледен им е и јадриот добиток и нема убави рогови. Повеќе се гледа на бројност. Впрочем, тоа им е единствено и најмило богатство. Сребро и злато — дали за среќа или несреќа — не им дале боговите. При сето тоа невозможно е да нема во Германија златни и сребрени руди, туку кој да се интересира за тоа. Германецот не смета за среќа да има злато и сребро и да се служи со него. Може да се сретне сребрен сад, коешто нивните пратеници и кнезови го добиле на дар, но не го ценат повеќе од садовите направени од земја. Вистина е дека тие што живеат покрај границата и доаѓаат во допир со нашите трговци, примаат злато и сребро и некои врсти од нашите ковани пари, но тие што живеат во внатрешноста на земјата, тргуваат просто и се служат со размена. Најповеќе ги примаат нашите стари, познати пари, наречени серати и бигати. Повеќе примаат сребро отколку злато, не од некоја особена љубов кон металот, туку од причина што со него можат полесно да купуваат секакви потребни стивници.

Глава 6:

И железо нема многу што може да се види и од начинот на нивното вооружување: ретко некој да има меч или долго копје. Обично оружје им е кратко копје, на нивниот јазик наречено фрамеа. Врвот на фрамеата е обвиткан со кратко и тенко железо, толку наострено и згодно, што може да се употреби и за борба гради со гради и за борба од далеку, спрема потребата. Коњаниците носат само штит и фрамеа, а пешаците и по неколку копја, коишто онака голи или лесно облечени, ги фрлаат многу далеку. Оружјето не им е скапоцено и угледно, само што штитовите ги шарат со одбрани бои. Малцина имаат оклоп, а шлем од железо или кожа скоро никој. Коњите не им се ни убави ни брзи. Не ги учат како кај нас да се движат во круг, туку ги тераат само напред или свртени само на една страна и тоа на десно, сите до еден убаво поравнети. Воопшто земено, германската сила е во пешадијата и затоа се борат изменшани, при што пешаците им се толку брзи и вешти што може да се борат наспоредно со коњаниците. Такви пешаци, младичи одбрани од целата војска, стојат пред борбениот ред. И бројот им е определен; по стотина од секоја жупа и по тој број го добиле и името: називот сатник некогаш бил ознака за број, а сега одликување. Борбениот ред се распоредува во вид на клин. Бегањето, ако борецот се врати и ја продолжи борбата, не се смета за страшливост, туку како лукавство. Телата на загиналите другари ги извлекуваат од борбениот ред и при најголема опасност. Да се изгуби штитот се смета за голема срамота. Такоз несреќник нема право да зема учество во пренесувањето на жртви, ниту да учествува во собирање. Мнозина такви животот го завршиле со бесење.

Глава 7:

Кога избираат кралови се гледа на потеклото, а кога избираат војводи на храброста. Краловите не се неограничени и семејни, а војводите имаат власт и углед повеќе заради добрите примери што ги даваат (ако се одлучни и пожртвувани), отколку по својот положај. На смрт, затвор, па и на шибаве можат да осудат само свештениците. Тоа не се смета за казна и осуда војводина, туку како наредба на самото божество за кое веруваат да се наоѓа меѓу нив. Кога влегуваат во борба со себе носат кипови и разни симболи што ги чуваат во светата горичка. Тоа што особено ги тера Германците да бидат борбени е распоредот на нивната војска. Војниот ред им е распореден не како било, туку по фамилии и сродство. Веднаш во заднината на борците стојат нивните најмили (жени и деца) и го слушаат нивниот плач и кукање. Тоа е најдрагоцен гаранција на германското јунаштво. Мажите многу полагаат на тоа. Ако се ранети, одат кај мајките и жените, кои не се плашат да им ги гледаат раните, туку во борбата им придаваат храна и ги куражат.

Глава 8:

Кажуваат дека често пати војската, поколебана во борбата и пред бегство, жените ја задржале и охрабриле со молење, покажување на дојките и потсетувајќи да им претстои ропство. Германецот најмногу се плаши да не му биде заробена жената. Затоа се најпокорни оние германски племиња на кои им се земени како заложници девојки од угледно потекло. Веруваат дека во жената има нешто божествено и пророчко и затоа ги слушаат нивните совети.

Глава 10:

Ретко кој народ полага толку на гатање како Германците. Има еден многу прост начин на гатање. Ќе исечат гранка од некое плодно дрво на мали стапчиња, секое стапче ќе го обележат со знак и измешани ќе ги растураат по некое бело платно. Тогаш свештеникот (ако е службена работа), или домаќинот (ако е приватна работа) изговорува молитва, ги подига очите кон небото и извлекува три стапчиња по чии знаци гата. Ако знамението е неповолно тој ден не се презема никаква работа. А ако е поволно, одново се гата за да се потврди знамението. Гатањето по гласот и летањето на птиците познато им е и на Римјаните. А Германците, меѓутоа, вршат гатање и по коњи. Тие коњи се бели, се чуваат во света горичка и не се употребуваат за други работи. Секое племе си има своја света горичка. Тие коњи ги впрегнуваат во света кола, па свештеникот или кралот или било кој друг старешина одат по нив и гледаат како 'ржат или удираат со копитата. Ни во едно друго гатање не веруваат толку колку во вакво и тоа не само простиот народ туку и племството и свештенството. Свештениците себе си се сметаат за слуги на боговите, а светите коњи за нивни повереници. Има уште една врста гатање кога треба да се дознае исходот на војната. Од

племето со кое се војува, по секој начин, ќе довлечат некој заробеник и го пуштаат да дели мегдан со некој одбран домородец. Секој се бори со своето оружје. Sprema исходот на мегданот се заклучува и за целата војна.

Глава 11:

За помалку важни работи се договараат старешините, а за поважни решаваат сите. Но и во случаите за кои одлучува целото племе претходно се договараат старешините. Собранието, ако не се случи нешто непредвидено, се состанува во одредени дни и тоа кога е млада или полна месечина, бидејќи сметаат дека за таква работа се најповолни тие дни. Германците не го бројат времето по дни, туку по ноќи. По ноќи ги пресметнуваат не само собираите туку и сроковите, бидејќи денот се смета само за придружник на ноќта. Преголемата нивна слобода има и незгоди: прво, не доаѓаат на време и така чекаат по неколку дни додека се соберат сите и тоа време го поминуваат во безработица и чекање; второ, во Собранието доаѓаат со оружје и седат кој каде сака. Редот го одржуваат свештениците, кои можат да се послужат и со сила. По нивна наредба сите замолчуваат и тогаш збор зема кралот или некој старешина, а потоа зборуваат по ред другите: постари, поугледни, добри ратници и добри говорници. Секој се труди своето мислење да го поткрепи со причини, а не со својот углед и положај. А ако некој предлог не се прима, се крева џагор; ако се прима тоа го потврдуваат со свекот на оружјето што се смета за најдобар начин за изразување согласност.

Глава 12:

Пред Собранието можат да бидат обвинети и поединци и за нив да се бара смртна казна. Казната се одредува спрема вината: предавниците и дезертерите ги бесат, а страшливците, слабодушните и развратниците ги дават во кал и мочуришта и одозгора ги натиснуваат со леса. Како причина за таква постапка се наведува тоа што злосторствата треба да се покажат пред сите, а пороците да се сокријат. Во полесни случаи обвинетиот се казнува со одземање извесен број коњи и говеда, спрема природата на вината: еден дел од тоа се предава на кралот или племето, а другиот дел на обвинителот или неговото семејство. Во собранието се избираат и старешините, кои ќе судат по жупи и села. Секој од нив добива по стотина луѓе, кои ќе му послужат и како одбрана и како советници.

Глава 13:

Ниедна работа, било јавна било приватна, не врши Германецот без оружје. Оружје носи од моментот кога племето ќе го прогласи за сопствен. Во таков случај старешината или родителот или некој роднина, пред целиот збор му подарува оружје на младиот човек. Тоа е за нив исто што за Римјанинот облекување со тога, прво одликување. До тоа време

таков млад човек припаѓал на семејството, а од тој момент припаѓа на државата. За младинците од угледни куќи, чии татковци имаат особени заслуги, се интересираат веднаш старешините и ги определуваат за придружници на старите испробани ратници. Никој не се срами од таква должност. И во оваа служба има разни степени. Распоредот во тие степени го врши старешината во чија служба се определени. Таквите придружници се грижат што повеќе да им одат по волја на старешината, а старешината се грижи да собира околу себе што поголем број придружници кои се истакнале со своите особини. Од бројот и квалитетот на такви придружници зависи моќта и авторитетот на старешината: во мирно време тие му се гордост, а во време на војна заштита. Доколку бројот на придружниците е поголем и доколку тие особено се одликуваат дотолку е поголем авторитетот на старешината и во неговото племе и кај соседните. На таков старешина се испраќаат пратеници и подароци. Често пати самата нивна слава била доволна да се избегне војна.

Глава 14:

Во бојот за старешината е срамота ако го надмине некој во јунаштво, а за неговите придружници ако изостанат зад него. Како особено недостойно и срамота за цел живот се смета од борба да се излезе жив, а старешината да загина. Него да го бранат и чуваат и на него да му се припишуваат сопствените подвизи, се смета за света должност. Старешината се бори за победа, а придружниците за својот старешина. Ако нивното племе е во мир, мнозина доброволно заминуваат кај племињата кои војуваат. Тоа го прават затоа што не поднесуваат мир, или да се прослават во опасностите. Впрочем, кој има голем број придружници, средства за нивно издржување му дава војната и грабежот. Придружникот чека да добие од старешината коњ за мегдан и крвава фрамеа која ќе му донесе слава. Место плата добиваат храна при што не се гледа толку на квалитетот колку на количеството. Многу полесно ќе го наговориш Германецот да тргне во бој и да се коле со непријателот отколку да ора земја и да чека што ќе му донесе жетвата. Се смета за кукавичлук да го добиваш со пот тоа што можеш да го добиеш со крв.

Глава 15:

Кога нема војна обично идат во лов, но повеќето времето го проведат во безработица и јадат и спијат. Најдобрите борци не работат ништо, а куќата, боговите и земјата ја оставаат на жените, старците и слабите деца. Додека овие работат, самите седат без работа. Чудна спротивност: едни исти луѓе не сакаат работа, а мразат мир. Обичај е на старешините да им се донесуваат подароци во добиток и плодови. Со тоа му се укажува почит, а едновременно му се даваат и средства за живот. Особено задоволство причинува подарок добиен од туѓина: такви подароци испраќаат не

само поединци туку и цели племиња. Тие подароци се: одбран коњ, скапоцено оружје, тока и ѓердан. Во последно време ги навикнавме да примаат и пари.

Глава 16:

Познато е дека Германците не живеат во градови, па дури не сакаат збиени населби. Секој од нив живее одвоено и за своја сметка, каде нашол некаков добар извор, поле или шума. Нивните села не се како нашите збиени, со згради прислонети една на друга. Кај нив се остава околу куќата широчина, било од страв од пожар, било оти не знаат поинаку да градат. Не знаат ни за камен и печена цигла. За зидање употребуваат сиров необработен материјал и не ги интересува дали тоа ќе биде убаво и вкусно. Само некои делови од куќата се премачкуваат со чиста земја, која оддалеку свети како да е некоја слика или орнамент. Имаат обичај да прават и земјанки на кои одоздола ќе нафрлат многу ѓубре. Тие земјанки им служат како засолниште од зима или како килер. Вакви земјанки можат да послужат и кога ќе дојде непријателот. Тој пустоши она што го гледа, а за тоа што е скриено не знае и не го бара.

Глава 17:

Од облека сите носат кабаница, закопчена со копче или со трн во недостиг на такво средство. Кога се во куќата покрај топло, времето го поминуваат и без кабаница. Само најбогатите носат кроена облека, која не е широка како кај Сарматите и Партите, туку тесна и под неа може да се разликува секој дел од телото. Носат и кожи: тие покрај Рајна каква било, а во внатрешноста на земјата се обрнува поголемо внимание на тоа, бидејќи кај нив не доаѓаат трговци да донесат мода. Затоа се води грижа од која свер ќе биде кожата и таа се опшива со шарени кожички од некои непознати животни, кои живеат покрај далечниот и непознатиот Океан. И мажите и жените се облекуваат на ист начин, само што жените носат и горно ленено алиште, со пурпур нашарано, но без ракави. Како што им се голи мишките, така им е разgolитен и горниот дел од градите.

Глава 18:

При сè тоа верноста во бракот е светиња за Германецот и во тој однос заслужуваат голема почит. Германецот е скоро единствен меѓу варгарите, кој се задоволува само со една жена. Малку има исклучоци, па и тука не е во прашање страст, туку тоа што сите се грабаат за зет таков човек. Мираз не донесува жената, туку мажот го донесува на жената. Даровите ги примаат и прегледуваат родителите и роднините. Тие дарови не се работи, кои ќе угодат на женската суета, туку волови, зауздан коњ, штит со фрамен и меч. За такви дарови момокот добива девојка, која од своја страна и самата му носи на мажот како дар нешто од оружјето. Тоа оружје се смета како најцврста врска, како света тајна на венчавањето,

како само божество на бракот. Тие знаменија подарени во самиот почеток на бракот ја потсетуваат Германката дека е должна да зема учество во војната и јуначките подвизи на својот маж со него ги дели сите маки и спасности и во војната и во мирот. Еве какво значење има рало подарени волови, опремен коњ и оружје. Така треба да живее, така и да умре Германката. Тоа што го примила чисто, има неизвалкано да го предаде на своите синови, кои истото има да го предадат на снаите, а овие пак на внуците.

Глава 19:

Така германската жена својот век го поминува во повлеченост и чедност, не расипана од игри и забави и пијанки. Тајната на писменоста не им е позната ни на мажите, а камо ли на жените. Во тој голем народ браколомството е ретка појава. Казната за браколомството му е оставена на мажот и се извршува веднаш: на прељубницата ѝ ја сече косата и пред сродниците ја изгонува од дома и со шиба ја тера низ целото село. Губитокот на чедноста не се опростува — таква девојка, макар колку била лична, млада и богата, нема да најде маж. Кај нив не се одбиваат пороците на шегата, ниту заводниците и блудниците се сметаат за „современ свет“. Поарно е во земјите каде можат да најдат маж само девојки и каде секоја девојка живее со единствена надеж и желба да стане жена. И така тие имаат еден маж, исто така како што имаат едно тело и една душа, и надвор од тоа ништо друго не мислат и не сакаат. Со еден збор, тие него љубат мажот туку бракот. Да се ограничува бројот на децата и отфрлува родено дете се смета за злочин. Кај нив добрите обичаи имаат поголема сила отколку на друго место законите.

Глава 20:

Во секоја куќа децата растат голи и во нечистотија, онака како ги дала природата. На тој начин се развиваат до снага и големина која нас нè восхитува. Секоја мајка своето дете го дои со свое млеко и не го остава на слугинките и доилките. Воспитувањето на господарот и робот е исто, просто и строго — на тврда земја и покрај добитокот — сè додека времето не ги оддели. Момчињата долго не знаат за љубов и затоа мажевноста не им е исцрпена. Не се брза ни со мажењето на женските деца. И тис гс поминуваат детството како машките. По раст се скоро исти. Девојките се мажат за свои вршници и тоа во време кога се во полна снага и така таа снажност се пренесува и на нивните деца. Германецот ги љуби сестрините деца исто како и своите. Некои дури го сметаат роднинството меѓу вујкото и децата од сестрата за посвето и поцврсто и при земање заложници избираат внуци од сестра, сметајќи дека на тој начин ќе го имаат во своја рака не само поединецот туку и целата фамилија. При сè тоа право на наследство имаат сопствените деца. Тестаментот кај Германците не постои. Ако нема деца, наследуваат браќата, стриковците и вујковците

како најблиски. Доколку некои имаат поголема роднина и сватовштина до толку ќе му биде попрјатна староста. Кој нема деца, нема никакви привилегии.

Глава 21:

Секој Германец ги прима во наследство пријателствата и непријателствата на својот родител и сродник. Непријателствата не се сметаат за вечни. И крв може да се измири со давање добиток и тогаш се смета дека е смирена целата куќа. Овој обичај е многу корисен зашто приватните расправи, ако се земе предвид германската неограничена слобода, (се мисли на крвна освета), би можеле да бидат опасни. Ниеден друг народ не е толку дружељубив и гостољубив. Се смета за грев да не се прими гостин, кој и да е тој. Секој ќе го пречека со тоа што има. Ако се потроши што имало во куќата, го упатува гостинот каде ќе најде пак гостопримство и сам го води таму. Заедно влегуваат во првата наредна куќа и тоа не пречи ништо, бидејќи ги примаат претсретливо. Кога е во прашање гостин, никој не прави разлика меѓу познат и непознат. Ако гостинот пред заминување побара нешто, треба да му се даде. Исто така и домаќинот може да побара нешто за спомен. Германците многу сакаат такви подароци и не гледаат на нивната вредност, ниту сметаат дека за примен подарок должат некаква особена благодарност.

Глава 22:

Штом се пробуди од сон, кој се продолжува и откако ќе се раздени, Германецот се мие обично во топла вода, бидејќи кај нив е главно зима. Потоа појаднуваат при што секој седи за одделна софра. Кога ќе бидат готови со јадењето, одат на работа, а почесто на пиење и тоа сè со оружје. Да се пие цел ден и цела ноќ не е никаква срамота. При тие пијанки често ќе се скараат и притоа ќе падне крв со некој мртов. Но на тие пијанки се решава и за миреење меѓу скараните, се договараат свадби, се избираат старешини, па дури се решава и за војна и мир, како нивниот дух ни во каква друга прилика да не е способен за големи работи. Германците не знаат за лукавство и притворство. Наивно, како во шегата, си го кажуваат сè што им лежи на срце и така лесно може да се разбере што кој мисли. Следниот ден повторно се решава. И едно и друго има свои причини: Германците се советуваат кога не се во состојба да лажат, а одлучуваат кога нема изгледи дека ќе погрешат.

Глава 23:

Пијат некаков сок од јачмен или пченица од кој со превирање се прави нешто слично на вино. Тие што се близу Рајна, купуваат и вистинско вино. Храната им е проста: полско овошје, свеж дивеч, кисело млеко, сето тоа без многу подготовки и зачини, колку да се задоволи гладот. Во пиењето не се умерени. Кога некој би им дал да пијат колку сакаат, би можел полесно да ги совлада со тој порок, отколку со оружје.

Глава 24:

Од игри позната им е само една, која може да се види на секој собир. Момчиња, на кои тоа им чини особено задоволство, скокаат меѓу ножеви и фрамси. Толку се во тоа вешти што треба со задоволство да ги гледаш. Не го прават тоа за плата или бакшиш. Единствено задоволство од ваква опасна игра е да бидат гледани од други. За чудо е колку се сериозни во коцкањето. Се коцкаат трезни и во работно време и толку се лакомислени што, кога ќе изгубат сè, си го ставаат на коцка најдрагоценото: својата слобода и својот живот. Ако биде победен, Германецот мирно и, при сè што помлад и појак, драго оди во ропство и дозволува да биде врзан и продаден. Толкава е нивната тврдоглавост, којашто тие ја наречуваат тврда вера. Таквите робови секој гледа да ги продаде и да ја симне од себе таа срамота.

Глава 25:

Нивните робови немаат, како нашите, одредени должности во куќата на својот господар. Секој германски роб има своја куќа и свое огниште. Робот е во некоја рака кмет, кој има да даде на својот господар дел од плодовите, добитокот и ткаењето — и со тоа ги исполнил своите задолженија. Инаку сите работи во куќата ги врши жената и децата. Ретко се случува некој да го ишиба робот или да го отера во затвор или, на пример, на работа. Се случува, навистина, некој да го убие својот роб, но тоа не се смета како казна или свирепост, туку како излив на гневот — така како што човек го убива својот непријател со таа разлика што Германецот не одговара за убиство на својот роб. Не стојат подобро ни ослободениците, (бившите робови). Ретко од нив некој има влијание во куќата, а во државата никакво, освен кај тие племиња кои имаат кралови и тука може да станат посилни и во слободните луѓе, па дури и во племството. Меѓутоа, кај другите племиња тоа што ослободениците имаат потчинет положај се смета за доказ на слободоумното уредување кај нив.

Глава 26:

Давање пари на заем со лихварски интерес е непозната работа и затоа Германците се од тоа подобро заштитени отколку да имаат закон против лихварството. Што се однесува до земјата за орање, тие заеднички зафаќаат толку земја колку им треба и потоа ја делат на секој според неговото достоинство. Тоа не е тешко бидејќи земја има доста. Земјата ја менуваат секоја година и никогаш не можат целата да ја обработат. Земјата е плодна, но Германците не ја искористуваат колку би можела да даде: не прават овоштарници, не одделуваат земја за ливади и не ги наводнуваат бавчите. Од земјата чекаат само жито. Во врска со тоа ни годината не ја делат како што ја делиме ние: знаат што е зима, пролет и лето и имаат називи за нив. А за есен не знаат ни по име ни по благословите што ги донесува таа со себе.

Глава 27:

Германскиот закон е сосем прост. Само се води сметка телата на угледните луѓе да бидат изгорени на клада од особено дрво. На клада не ставаат ни алишта ни мирис. Со секој покојник се гори неговото оружје, понекогаш и коњот. Гробниците им се од земја. Големи уметнички споменици не прават оти ќе им тежат на умрените. Плачот и тажењето е краткотрајно, а болот се носи долго време во срцето. Тажењето прилега на жени, а мажите треба да го сочуваат само споменот на умрениот.

Превел: **Ан. Ѓ. ТАХОВСКИ**